

Vlaggen in de Bernhardstraat

*De spagaat van een gemeentearchitect
tijdens de vijf oorlogsjaren*

Colofon

ISBN: 978 94 6365 391 6

1e druk 2021

© 2021, Geert van Diepen

Exemplaren zijn te bestellen via de boekhandel
of rechtstreeks bij de uitgeverij:

Uitgeverij Elikser

Ossekop 4

8911 LE Leeuwarden

www.elikser.nl

Vormgeving binnenwerk en omslag: Evelien Veenstra

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op wat voor wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur en de uitgeverij.

This book may not be reproduced by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the author and the publisher.

Vlaggen in de Bernhardstraat

*De spagaat van een gemeentearchitect
tijdens de vijf oorlogsjaren*

Geert van Diepen

www.geertvandiepen.nl

 Elikser
UITGEVERIJ

Voorwoord

Tijdens de bezettingsjaren 1940-1945 werkte mijn opa, Dirk van Diepen, als gemeentearchitect op het raadhuis in het Noord-Hollandse duindorp Castricum. Onder het regime van NSB-burgemeesters en de Duitse weermacht kreeg hij tal van impopulaire taken toegewezen, zoals het begeleiden van de afbraak van honderden huizen, de invordering van kachels en elektrische bellen, de bouw van autoboxen voor de Duitsers, en zelfs het leeghalen van hun beerputten aan de kust viel onder zijn verantwoordelijkheid. Toen hij ten einde raad besloot met zijn gezin onder te duiken, verzocht een verzetsman uit een naburig dorp hem op zijn post te blijven. Dat deed hij, en hij koos daarmee een moeilijke weg. Ondanks het feit dat hij het opgedragen werk van de gehate bezetter probeerde te traineren, kreeg hij geen vertrouwen en steun van de leden van het Castricummer verzet. Ze verdachten hem ervan geen goed vaderlander te zijn, van heulen met de Duitsers en van collaboratie.

Waren die verdachtmakingen terecht?

Zesenzeventig jaar later ga ik op zoek naar het antwoord op die vraag.

In tientallen authentieke documenten, krantenknipsels, brieven en foto's die opa Dirk bewaarde in dozen.

De ontdekkingen die ik doe over zijn positie, zijn keuzes, zijn dubbelrol en ervaringen tijdens de oorlogsjaren in Castricum zijn zowel verhelderend als schokkend.

Dat mijn opa zó intensief met de Duitsers te maken heeft gehad, elke dag weer en dat vijf jaar lang, daarvan had ik geen idee.

*'Denkt aleeer gij doende zijt/
en doende, denk dan nog'*
Guido Gezelle

Inhoud

Voorjaar 2020	11
De jaren zestig	13
1. De vraag	13
2. Zo ging dat met verraders	16
3. Duitsers in huis	19
4. NSB'ers	22
5. Poppenkast	24
De jaren zeventig	26
1. Poppenkast in het bejaardenhuis	26
2. Twee gewone heren	28
Het archief van opa Dirk	33
1. Juliana & Bernharbank	33
2. Geschorst	43
3. Receptieboek	44
4. Op zoek naar de brief	49
Algemene Memorie (juni 1945)	61
1. De brief (deel 1)	61
2. De brief (deel 2)	65
3. De brief (deel 3)	67
4. De brief (deel 4)	69
5. De brief (deel 5)	72
6. De brief (deel 6)	75
Steunverklaringen	78
1. De steunverklaring van verzetsman Tromp	78
2. De verklaring van stationschef Dingerdis	81
De zuiveringscommissie	83
1. Militair Gezag	83
2. Dagboek (maart 2021)	88

Algemene Memorie (vervolg)	92
7. De brief (deel 7)	92
8. De brief (deel 8)	93
Steunverklaringen (vervolg)	96
Algemene Memorie (vervolg)	101
9. De brief (slot)	101
Verweerschriften aan de zuiveringscommissie	106
1. Vordering kachels	106
2. Vordering elektrische schellen	109
3. Sloopwoningen	113
4. Afgifte dakpannen	115
5. Het geval kijkglas	116
6. Begraving onbekende beenderen	117
7. Autoboxen	118
8. Toewijzing woningen	120
9. Uitzetting Veldt	121
10. Het geval Kröschel	123
De Centrale Keuken	126
Een gewichtig pakket	129
Mei 2021	130
Een eigen rubriek	133
Met dank aan	143

Voorjaar 2020

In het voorjaar van 2020 word ik gebeld door mijn oudste broer. Hij is stamhouder en vernoemd naar opa Van Diepen. Hij vraagt of ik interesse heb in een sabel.

‘Een sabel?’

‘Ja, het ding is van opa geweest, en een meter lang. Misschien uit zijn dienstitijd,’ zegt mijn broer.

‘Spannend,’ zeg ik. ‘Die wil ik wel.’

Hij heeft sinds kort van een neef nog andere spullen van opa in bezit gekregen.

‘Zal ik die ook langsbrengen?’

Een week later brengt hij de sabel en twee zware dozen met mappen en bundels oud papier. ‘Ik ben er zelf al doorheen gegaan,’ bekent hij. ‘Best wel interessant.’

Hij vond opa’s dagboek uit diens tijd als jonge militair tijdens de mobilisatie in de Eerste Wereldoorlog, een architectendiploma en oude foto’s van Castricum. En een zware ouderwetse houtklem, waarschijnlijk door opa als jonge timmermansleerling gemaakt op de ambachtsschool.

‘Vond je ook nog iets over de Tweede Wereldoorlog?’

‘Ja,’ antwoordt hij nuchter, ‘twee persoonsbewijzen, en nog wat oude krantjes uit 1945.’

‘En de brief?’ vraag ik nieuwsgierig, ‘die brief die opa vanwege zijn rehabilitatie vlak na de oorlog moest schrijven naar een commissie, zit die er ook bij?’

Net als ik weet hij van het bestaan ervan.

Het zou toch wat zijn! Verwachtingsvol kijk ik hem aan.

‘Volgens mij zit die erbij,’ zegt hij peinzend.

Opgewonden doe ik na zijn bezoek een snelle check. In de stapels muffe ruikende paperassen kom ik van alles tegen, maar niet wat in eerste instantie echt mijn interesse heeft: de brief. Teleurgesteld staar ik naar de verweesde spullen. De aan drang om verder te zoeken verslapt, de zon schijnt en het werk in de moestuin wacht: een leger heermoes afschoffelen tussen het jonge aardappelloof.

Ik besluit op een ander moment nog eens door de paperassen te gaan en sjouw de sabel, de houtklem en de twee dozen naar zolder, nog onwetend van de bijzondere en ontluisterende ontdekkingen die ik de komende winter zal doen.

De politiesabel en de eikenhouten lijmklem.

De jaren zestig

1. De vraag

Wat deed opa Van Diepen nu precies in de Tweede Wereldoorlog?

Het antwoord op die vraag fascineert me al sinds de jaren zestig van de vorige eeuw.

En niet zonder reden: de vrede was nog vers, pas vijftien jaar oud.

Als mijn moeder in onze kinderjaren aan tafel na het avondeten over de oorlog vertelde, waren haar verhalen groots en meeslepend, behalve als haar schoonvader, opa Van Diepen, ter sprake kwam.

Dan ging de toon van haar stem omlaag, begon ze langzamer te praten en zei ze bijna fluisterend met een onbestemde blik in haar ogen: 'Opa werkte tijdens de oorlog op het gemeentehuis, hij moest dingen regelen voor de Duitsers.'

Het effect van die mededeling op mijn jonge, onbevungen gevoelsleven van toen herinner ik me nog heel goed: die van schrik en donkere verbazing.

Mijn opa?

Dingen regelen voor de Duitsers?

Waarom?

Die moffen hadden bunkers gebouwd op onze duinen en mensen doodgeschoten!

En ze hadden, was ons verteld, tijdens de oorlog zelfs in ons huis gewoond, hier in onze eigen Geelvinkstraat.

De koeienschedel die we tijdens het spitten in de achtertuin opgroeven, was vast van hen.

Toen mijn broers en ik wilden weten wat voor dingen opa dan

voor de Duitsers moest regelen, antwoordde mijn moeder aarzelend en met beladen stem: 'Kachels en deurbellen en nog wel meer, maar hij moest wel. Als opa weigerde, gooiden de Duitsers hem de gevangenis in ...'

Mijn vader bleef tijdens zo'n sporadisch gesprek over de rol van opa op het gemeentehuis in Castricum tijdens de bezetting opvallend stil, het enige wat hij deed was waakzaam luisteren en mijn moeder scherp aankijken.

Nee, de zeldzame verhalen over opa en de oorlog duurden nooit lang, ze stokten en doorvragen deden we niet. We voelden maar al goed dat onze ouders, en vooral mijn vader, er niet graag over praatten. Daardoor hing er altijd iets mysterieus rond opa, een geheim waar je als kind nooit spontaan over zou beginnen. En zeker niet met opa zelf.

Opa was serieus, op het strenge af en bepaald geen humorist.

Hij was architect geweest, rookte pijp en dikke sigaren en deed in ons huis alle timmerklussen. Ook onze slaapkamers met een grote dakkapel op zolder.

Gelovig was hij ook, en niet zomaar een beetje.

Toen ik een keer in zijn bijzijn een grote spin in het kolenhok ontdekte en geschrokken 'Jezus, wat een gróterd!' uitriep, gaf hij me plotseling een snoeiharde pets tegen mijn achterhoofd.

Aan oma Van Diepen heb ik geen herinneringen, ik was een peuter van twee jaar toen ze in 1956 overleed.

Als opa bij ons thuis langskwam, kwam hij altijd met een sigaar en in zijn eentje op een zwarte, ouderwetse fiets, met een hoog stuur en een grote koplamp. Hij woonde bij tante Gré en oom Huub en hun vijf kinderen in een huis met een ronde voordeur in de Prins Bernhardstraat op nummer negentien. In die jaren gebruikten mijn ouders dat nummer als

een codewoord. Dan hadden ze het tijdens de gesprekken bij het avondeten ineens over 'nummer negentien' dit en 'nummer negentien' dat.

Ik wist waarom. Niet alles was voor onze oren bestemd en mijn moeder had er een verklaring voor: 'Kleine potjes hebben grote oren.'

Over andere zaken was ze veel openhartiger. Ze kon geweldig vertellen, beeldend en met veel gevoel voor drama.

2. Zo ging dat met verraders

‘Die Duitse concentratiekampen waren verschrikkelijk. Ze maakten daar lampenkappen van de huid van mensen.’

‘Echt waar?’ vragen mijn broers en ik.

Mijn moeder knikt, ze fluistert dat Duitse dokters in die kampen ook weleens de huid van een kalf op de plaats van een wang van een gevangene vastnaaiden.

Deden dokters dat?

‘Waarom?’ vragen wij verontwaardigd.

‘Als experiment. Om te kijken of die kalfshuid zou aangroeien bij een mens.’

Het zijn misselijkmakende details die wij met rooie oortjes gretig aanhoren.

Aan oorlog is alles spannend.

‘Vroeg in de avond,’ vertelt mijn moeder, ‘in het derde oorlogsjaar, hoorde ik als jong meisje, toen ik op het erf van de boerderij was, een harde knal. Beng!’

Ik zag een man op een fiets, aan het eind van de Kooiweg. Hij boog ineens voorover en begon keihard te fietsen, zo hard dat het leek of zijn leven ervan afhing. En dat was ook zo, want er klonk een tweede schot. Beng! Opeens viel de man van zijn fiets, hij rolde zomaar de slootkant in. Daar bleef hij liggen, urenlang, dood. Later hoorden we dat de man samenwerkte met de Duitsers, hij had mensen verraden. Iemand uit het verzet heeft hem toen doodgeschoten ...’

‘Tja,’ zegt ze dan koeltjes, ‘zo ging dat in die tijd met verraders.’

Aan onze tere zieltjes heeft mijn moeder geen boodschap. Trouwens, als katholieke jongetjes zijn wij wel wat gewend: elk jaar rond Pasen slaan ze Jezus met vier lange spijkers aan het kruis.

Mijn vader houdt zich over de oorlog wat meer op de vlakke. Wel vertelt hij over twee jonge Duitse soldaten die paarden wilden op de boerderij van ome Klaas in Limmen. 'Pferden!' riepen ze, 'Pferden!' Een van die soldaten is toen op het erf door het verzet doodgeschoten, de andere soldaat sloeg op de vlucht en ontkwam. 'Dat had nooit mogen gebeuren,' zegt hij, 'want daarna werden aan de Rijksweg als strafmaatregel tien Nederlandse mannen doodgeschoten.' Ook vertelt hij dat hij als jongen van vijftien jaar eikels zocht in het Spergebied, een stuk verboden terrein in de duinen. Die eikels verkocht hij als varkensvoer. Hij werd gesnapt en door twee kwaai Duitse soldaten het duin uitgestuurd. Ook heeft hij weleens aardappelen gepikt. Hij had ze in het donker uitgegraven en mee naar huis genomen. Op onze vraag waar hij die aardappels uitgroef, wilde hij geen antwoord geven.

Nee, wat de oorlog betreft gaat mijn moeder er altijd met gestrekt been in.

Ze geniet van onze aandacht, de siddering in onze ogen en onze verontwaardiging over zo veel wreedheid en de talloze vragen die wij keer op keer op haar afvuren. Mam, vertel nog eens over Hitler, over de Moffen, de concentratiekampen, over de NSB'ers en het verzet: in de jaren zestig zijn haar herinneringen nog kakelvers, ze vertelt erover alsof het de dag ervoor is gebeurd. En ja, het bewijs zien we overal: er staan nog tientallen Duitse bunkers op het duin en we komen ze tegen tijdens het bramen plukken.

'Luister eens,' zegt mijn moeder op een avond na het eten. 'We gaan deze zomer de voorkamer verhuren aan badgasten. Ook jullie slaapkamers op zolder.'

'Waarom?' vraag ik verbaasd.

‘Voor het geld,’ zegt mijn moeder. ‘Daarmee kan ik de rente en aflossing betalen.’

Rente en aflossing, het klinkt gewichtig.

‘Begin juli komen de eerste huurders,’ zegt ze. ‘Het zijn Duitsers, en ze blijven drie weken.’

Duitsers!? Ik schrik en mijn broers ook.

‘Moffen?’ roepen we verontwaardigd. ‘In ons huis? In onze slaapkamers? Moffen?’

‘Hoor eens,’ zegt mijn moeder streng, ‘dat woord wil ik hier in huis niet meer horen.’

3. Duitsers in huis

De Duitsers komen in een glimmende, witte Volkswagen.

De kentekenplaat op hun bumper is ook wit, de cijfers en letters zijn zwart.

Ze parkeren in onze bijna lege straat, recht tegenover ons huis, en precies voor de straatput die wij altijd als doel gebruiken als we voetballen.

De Duitsers krijgen de sleutel van onze voordeur. En ze krijgen onze mooie voorkamer waarvan de schuifdeuren nu dicht zijn en waar een gordijn voor hangt. Maar het meest erge, het meest ingrijpende, vind ik dat ze onze slaapkamers op zolder krijgen, mijn bed, mijn dakkapel met uitzicht op de duinen en de ondergaande zon. In plaats van naar links moeten mijn broers en ik bovenaan de zoldertrap verplicht naar rechts, naar de grote open zolder. Naar rare, donkere, houten, ouderwetse bedden, die kraken als je je ook maar even beweegt. Slapen op een donkere zolder, waar sinds kort over de hele lengte een hoog, groen gordijn hangt. Vast het werk van opa. Met ringen aan een ijzeren stang. Als een soort schutting tussen ons en die Duitsers in onze fijne slaapkamers. Ze maken ook gebruik van onze badkamer en beneden van de enige wc in ons huis.

Ik houd mijn moeder scherp in de gaten. Bang is ze niet voor die Duitsers, ze doet zelfs een beetje stoer. Ze praat en ze lacht gewoon met ze. Een Duitse man, een Duitse vrouw en drie Duitse kinderen.

Het zijn volgens mij niet het type Duitsers die van mensenhuid lampenkappen hebben gemaakt of kalfshuid vastnaaiden in de open wang van een gevangene.

Wel maakt de Duitse man heel vaak een korte beweging met zijn hoofd.

Een zenuwtic noemt mijn moeder dat.

Ondanks ons wantrouwen mogen mijn broer en ik een keer met ze mee naar het strand in hun witte Volkswagen.

Met dubbele gevoelens zit ik op de achterbank. Wij hebben geen auto, mijn vader heeft een oude brommer met startproblemen en ik een vierdehands fiets, een bruin barrel.

Maar ook met trots: deze Duitsers kozen voor hun vakantie mooi wel óns huis.

Onderweg naar het strand roept de Duitse man opeens: 'Schön, schön.' Hij kijkt ons met twinkelende ogen aan en wijst vrolijk naar de duinen. En weer: 'Schön, schön.' We knikken maar. Onze zee noemt hij 'Meer'. 'Meer.'

Hij houdt van voetbal en wij ook. Op het strand spelen we al snel een partijtje en als ik de Duitse man in zijn piepkleine zwarte zwembroek bekijk, valt me plotseling iets op.

Achter, rechts in zijn rug, zit een vreemde, diepe deuk. En in de kuit van zijn rechterbeen zit ook zo'n raar gat.

Hij loopt een beetje mank, maar ondanks dat en die twee diepe deuken in zijn lijf en die zenuwtic is hij razendsnel. Hij dribbelt goed, speelt de bal een keer tussen mijn benen door en grinnikt bij elk doelpunt dat hij bij ons maakt. 'Tor!' roept hij dan. 'Tor!' Mijn broer en ik doen ons best, maar we verliezen dik van hem.

Ik vraag me af hoe hij denkt over die grote bunkers daar heel dichtbij, boven op onze mooie duinen. Vindt hij het erg dat die dingen er staan? Zal hij zich schamen? Ik denk het niet. Als het een paar dagen aan een stuk door regent, komt die Duitser gewoon bij ons in de achterkamer. Mijn broers en ik spelen tafelfootbal en hij doet wat graag mee. En weer bloedfanatiek, weer die zenuwtic. 'Tor!'

Als de zomervakantie erop zit en de Duitsers weg zijn, vertelt mijn vader ons dat de Duitse man in de oorlog soldaat is geweest. 'Soldaat?'

'Ja,' zegt mijn moeder.